

## **Reuerendi Patris P. Hieremiæ Drexelii e Societate Iesu Opera omnia**

Duobus nunc Voluminibus comprehensa, & libellis ante hac non editis  
aucta ; Illvstrata, Indicibvs Moralibus, Locorum S. Scripturæ, Capitalium  
Mysteriorum fidei, Rerum, & Concionum quoquis anni tempore habendarum  
; Congestis Et Compositis Methodo prorsus, alijs Auctoribus inusitata ; Sed  
Theologis ...

Indicibvs Illvstratvs Et Avctvs Concionatoriis

**Drexel, Jeremias**

**Antverpiæ, 1643**

Cap. IV. Jejunium valetudinis unicum, & princeps præsidium.

---

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77031](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-77031)

## §. IV.

**Q**uicunque suæ pelliculae amans, carnis castigationem odit, non iniquè sibi audiet occentari; **P**etro cerebro: qui nempe rejicit quod omnes Christi amici, quod omnes homines Sancti, ut pharmacum plane necessarium obviis ulnis admittunt. Vbi nulla mortificatio, ibi nulla virtus. Fatemur quidem solidam sanitatem non in maceranda carne, sed in exercenda charitate, & in verâ humanâ voluntatis ad diuinam conformatio[n]em confistere. Nihilominus profecto illud ad hoc necessarum est.

Confidebat mihi obsecro, tam priscæ quam novæ legis illustrissimos quoque viros. Videat regem David coercendæ carnis, vincendæ sitis, genii fraudandi absolutissimum exemplar. Si tiverat Rex David vehementissime. Non defuit suum huic siti ingenitum. Mox enim Regi occurrit a Bethlemiticam portam sciamplar. turire fontem gelidissimum. Hinc regiae voces illæ: **I**uris daret mihi aquam de cisternâ Bethlehem, que est in portal. Quanprimum t[em]es militum fortissimi ad hoc genus oblique feso auctorarunt, & hostium castris vi penetratis ad fontem pervenerunt. Haustam hinc aquam, hostium statim denouè perrupisti, detulerunt ad regem. Rex ausus ingentes demiratus, & sitim præsente jam aquâ concitatiorem generosissime subfringens, noluit bibere, sed magis libavit eam Domino. Factum, o superi, laudatissimum.

Dicite bibones situm jugulare, qui potu sapientius non tam situm extinguere, quam extinctam reparare & accendere studetis.

Sed ad illam Hebrei Regis continentiam velut ænula potest adjungi illa Macedonis Imperatoris virtus. Rex Alexander copias per arentem Indianam duxit. Aquarum penuria prius desperatione quam desiderio bibendi situm accedit. Per quadrangenta stadia ne modicus quidem humor existit. Arenas vapor æstivi foliis accedit: quæ ubi flagrare coeperunt, haud secus quam continent incendio cuncta torrentur. Caligo deinde immodico terræ fervore excitata rucem tegit: camporumque non alia quam vasti & profundi æquoris species est. Nocturnum iter tolerabile videbatur, quia rora & matutino frigore corpora levabantur. Ceterum cum ipsa lux æstus oritur, omnemque naturalem absorbet humorem fuscitas, ora visceraque penitus uruntur. Itaque primum animi, deinde corpora defecere. Pigebat & confistere, & progreedi. Pauci à peritis regionis admoniti præpararant aquam. Hæc paulisper repressit situm. Deinde crescente æstu rursus desiderium humoris accensum est. Ergo quidquid vi ni oleique erat hominibus ingerebatur: tantaque dulcedo bibendi fuit, ut in posterum situs non timeretur. Graves deinde avidè hausto humore non sustinere arma, non ingredi poterant: & feliciores vidabantur, quos aqua defecerat, cum ipsis sine modo infusara volumitu cogerentur regerer. Anxiū Regem tantis malis circumfusi amici, ut meminisset obrabant, animi sui magnitudinem unicum remedium deficientis exercitus esse: cum ex iis qui præcesserant ad capiendum locum castris, duo occurserunt utribus aquam gestantes, ut filii suis, quos in eodem agmine esse, & ægri pati situm non ignorabant, occurserent: qui cum in regem incidissent, alter ex iis utre resoluto vas, quod simili se rebat, implet, porrigenis Regi. Ille percontatus quibus portarent, filii ferre cognoscit. Tunc poculo pleno, sicut oblatum est, reddito. Nec solus, inquit, bibere sufficie, nec tam exiguum dividere omnibus possim. Vos currite, & liberis vestris, quod propter illos attulisti, date.

Deus bone, qualis haec abstinentia, & quam illustris Mortificatio in homine militari, in juvente, in rege, in idololatrâ. Si Macarius aliquis aut Paphnutius ita

Tom. II.

A genio illusset, rem suo nomine dignissimam fecil- fet: in rege milite quis istud satis miretur?

## §. V.

**N**ec possum quin & te Rudolphe Imperator Augustissime in hac Regum abstinentium societate collocem. Rudolphus I. Cæsar in Ottocarum Re- de reb. ges. gem Boemum arma movit. Aquæ penuria sitis ingens Alfonsi exercitum Onorem affligebat. **M**inc milites excurre- Radolphus I. Imp. bant prædaturi non aurum, non vestem pretiosam, sed aquam, aut liquorem potabilem. In via exceptus homo paganus, qui melloribus lagenâ lignea cerebat fontem. Huic præda liquida cōtinuo crepta, & ad Imperatorem non sine gratulatione delata. Hic Imperator abstinentissimus, & verè suimet viator: Reddite, inquit, homini lagenam nec minimo libatam. Nam ego haec tenus non mihi, sed exercitu meo sutebam. Deum immortalem, vox generosa! Qui sitim habet tam docilem, famem etiam non difficulter endocefaciet; qui oris & gulae potens est, etiam cordis erit.

**P**lato, qui pane, paucioli oliis, & fonte vitam toleravit, sapientius cum situs, aquam antlia hausti, sed haustam mox effudit; sed & iterum hausti, iterumque effudit haustam, ut etiam hac in re sui ipsius victor esset. Hinc tantus vir, hinc ille divinus Plato evasit. Vbi nulla sui Victoria, nulla virtus.

Lacedæmoniis nullam disciplinam abstinentiam poterem habuerunt. Ideo adolescentes habitiones, & obesi corporis inediâ vexarunt, ut eos ad gracilitatem reducerent. Abstinentia profecto disciplinarum inter Christianas nobilissima.

Omnium Sanctorum hominum is animus semper, ea fuit animi sententia, ei, qui quidem cupiat vitium resistere, corpus rigide tractandum. Quâ in re cum Sén. ep. 32. necâ locus: Corporis, ajebanit, velut oneri necessarii non sine misericordia. Neque illi, cui impositus est, subjeciat. Netto liber est, qui corpori servit. Nam ut alios dominos, quos nonna pro ipso sollicitudo iugavit, transferat, ipsius morosum imperium delicatumque est.

Diabolus hostis vaferimus quādriu[m] in homine observantem temperianam, tamdiu certam sperat victoriæ, cani simillimus, qui non facile abigitur, dum macellum patet, dum carnes venales in oculis sunt: ita pland cerberus iste, quādriu[m] corpus veluti plenum macellum omni ciborum genere distenditur, liberale sibi pabulum inde pollicetur.

Hinc illæ Christi voces: Qui amat animam suam, perdet eam. Cui corpus & corporis vita tam clara & pretiosa est, & beatitudine æternæ viles est: Qui vero odit animam suam, inveniet eam: quisquis enim ut hostis, quod in se carnale deprehenderit, mortificationis ferro jugulaverit, viam inveniet ad æternam vitam. Dilucidissimum Paulus: Si spiritu, inquit, facta carnis mortificatione, vivet. Ergo mortificare membra vestra, quæ sunt super terram.

## CAPVT. IV.

## Iejunium, Valetudinis unicum &amp; princeps præsidium.

**C**HRISTUS ergo tam vinum quam oleum non va- sis lignis, non staneis, sed laccis scorteis infundebatur. Ita Christus: Nemo mittit vinum novum, inquit, in utres veteres, alioquin rumpit vinum novum utres, & ipsum v. 17. effundit. Hac usus similitudine Petrus Chrysologus: Marc. c. 2. Vites veteres, inquit, Iudeos vocat: novos utres nuncupat v. 22. Christanos: quia sicut utres pellum ab omni squalore puri- v. 37. gantur, & pigmentis linuntur odoratis, ut saporem vini posse Chrysostom. sint inviolabiliter custodiare: ita jejuniis corpora humana ab 31. ante finem carnis delictorum squalore purgantur, & sunt u- tres divinis torcularibus apti; ut de pale crucis accipiant pag. 87.

## De Jejunio Lib. I. Cap. IV.

vinum novum, & incorruptam novitatem conservari. Sed hoc sicut accipiunt Christiani, ita iudei, nisi Christiani fuerint, non habebunt: qui corrupti vitis, & in veterati malis, vinum novum, quod ad Evangelii verbam, si acceperint, & rumpantur & fundunt. Agnoscendum est ergo, quia Christus per exempla huc non dicitos suo notum jejunare, sed notum jejunium verum fraudulento miscere jejunio.

**I**ejunio & abstinentia corporis servandum ab actionibus carnalibus.

Corpus necessariò castigandum, capite superiori diximus. Nunc porro imus, & luculentem ostendimus, ex omni Mortificationis genere, non esse convenienterem Carnis castigationem ullam abstinentiam & jejunio.

## §. I.

**N**atura corruptior, sui sedula mater, sibi ipsi benefacere, in omnibus sibi parcere, seipsum quam mollissime tractare, principem curam statuit: hinc utilia sibi & commoda non facile umquam negligit; quæ vero sibi censet noxia, modis omnibus averatur, & remis velique fugit. Hinc cum ratio aut lex jejunium indicit corpori, natura pro fe iudicata: Sic autem, inquit, valetudinem offendamus, nimium subtrahetur corpori, stomachus debilitabitur, vertiginem patietur caput, somnus turbabitur. Sexcentas mille tales objectiones, querimoniae mille naturæ genius solet opponere. Si haec remota nostra conatus non sifteret, nullis, putem, exhortationibus foret opus. Sed quia paene neminem nostrum meticulo sa, haec cogitatio non turbat: *Iejunium nisi obesum*, ideo ad abstinentiam aut inediem ægerimè adducimur: nimur inaniter & vanè præmetumus Abstinentiam nobis noxituram.

Hic, obsecro, benevolum sortiar lectorum,

*Horat. l. 1. Qui modo cultura patientem commonet aures.*

epis. ep. 1.  
ad Mecenam  
sum.

*Indiscretum & immode-  
ratum jeju-  
num non  
commenda-  
mus.*

*Sanitas est  
theaurus  
omnium  
opum ma-  
ximus.*

Rem ego rationibus optimis commonistrabo, & vel ipsius oculis fidem faciam, jejunio & abstinentia non tantum animo ac spiritui, sed & corpori ac valetudini plurimum commodari, modo jejunium (quod solum excipio) rationis metas non transiliat.

Hic quædam sententia consideranda. Primum est: Sanitas & longævitas seu vita extensior, thesaurus est omnium opum maximus. Hoc omnes homines, hoc orbis universus desiderat; sanum & longævum agere, res omnium optatissima. Quod si valituras sanitati & vita longiori præceptiones tradidero, orben, fatcio, habebo attentissimum & in mea verba juriatum.

Alterum est: si affirmem in pharmacopolis ullis non pyxidem, non ollam, non subscudem, non testam, sed nec ligneum, nec vitreum, nec cupreum, nec stanneum, nec argenteum vas ullum reperiri, quod obtinetur sanitati aut vita longiori remedium contineat nobilissum Abstinentia & Iejunio: si dicam, Pharmacum pharmacorum omnium Abstinentiam; innumerous audire cogar, qui validissime reclament; pluri- mi dicent: *Cras credam, hodie non.* Hic Horatium sentio vellicantem:

*Periculosa plenum opus aliae tractas.*

Scio, nec multum moveor, sed Domini Iesus amore rogo, audire que dicturus sum, sed auditte patienter atque cum cura; ausim dicere, rationibus solidissimis, etiam è lacra pagina petitis facilè docebo, unicum & princeps valetudinis praesidium esse jejunium, quod non animo tantum, sed etiam corpori, super quæ dici potest, optuletur. Rem ordior.

## Ecclesi. c. 37.

v. 32. 33.

1. Ratio  
cur jeju-

**S**iracides fidelissime commonefaciens: *Noli avidus esse, inquit, in omni epulatione, & non effundas te super*

*ommem escam.* Et caussam mox subiungens: *In multis enim escis, ait, erit infirmitas.* Non erravero, si dixeris: *Quavis hebdomade, imo quovis die multa hominum valentissima mori, qui ad plures annos protractissimi vitam, nisi prolixi minus properanter & avidè comedissent, si numquam (cum Plauto loquor) tubercinati fuissent. Hoc*

*sane pauci obseverant, sed avariter ingerunt, celeriter vorant, & opsonium vix quidquam mandunt; hoc annis aliquot faciunt, & ante annos obeunt. Imo si quis prædictio cenâve unicâ nimili tubercinatur, & ut canis voret, facilè ignotum morbum contrahet, cui sola possit mederi mors, ni antè medetur Abstinentia.*

**T**Præceptio medicorum est: Digestio prima fiat in ore. Philippus Menzelius æternante memoriam dignissimus medicus mihi de seipso testatus: *Ego, inquit, fort. Carnes ita dentibus commolo, ut in pulmentum eas redigam. Avidè ac properanter comedere, non solum indecorum, sed & summè noxiūm. Hinc asthmatum, hinc graviter halans anima, hinc morbi & virtus corporis innumera. Ergo noli esse avidus in illa epulatione; cibis male manus male digeritur. Hic priscum illud uer. Augusti locum habeat: Fessina lenit. Abstiens nec arduus, nec delicatus est.*

*Sed scitis, quid Siracides collinet, cum de pareo viatu disserit? De morbis & medicinis erat dicturus. Vis ergo, inquit, declinare medicinas? fuge morbos. • Ut istos effugias, noli esse avidus cum epulari, & mensam desere fame non penitus extincta. Causam attende: in multis enim escis erit infirmitas, & aviditas appropinquabit usque ad choleraem. Multi cibi, multi morbi; copiosa mensa, misera valetudo; perpetua saturitas, inconstans aut nulla sanitas. Audi Siracidem clarius loquentem: Propter crapulan multi obseruant: quid autem abstiens est, tibi adjiciet vitam. His mihi seu litterator (quisquis es) feu pector adlîs, & hæc Siracidae verba vel auro vel gemmis scribe: Qui autem abstiens est, adjiciet vitam. Tri- tissimum illud noxiūm:*

*Pone vela metas, ut sit tibi longior et as.*

*Nihil omnino dubium est, quin quotidie multa millia moriantur, qui si parciunt prandis, moderatis cenassent, frequenter esurire sustinuerint, in plures annos pervixissent. Qui abstiens est, adjiciet vitam. Qui adimit escas, apponit vitæ. Hinc Italorum pro verbum multo verissimum: Qui multum vult comedere, pârum comedat. Interpretor: qui cupit diu vivere, & annis pluribus aurâ ciboque vesci, is omnibus prandis cenisque parum ac parcè comedat. Qui abstiens est, adjiciet vitam. Hæc prima ratio.*

*Altera: Omne agens agendo patitur. Lima in fer. rum agit, & multum ei adimit, sed & sui aliquid amittit; sic demum alteriter agendo, ut amplius agere ac limare nequeat: ita cibis in stomachum descendit, hinc calor & succus, ut medici loquuntur, digestivus excipit, subigit, coquit. Sed hoc toties fit, dum utrque naturalis illa facultas sui aliquid amittat. Quod si cibus ipse durius, crassior, malæ digestioris, copiosior fit, stomachus multum supra modum patitur: nam naturalis calor velut igni inter humentia & viridia ligna suffocatur; digestivus ille succus succumbit, nec absolvere potest, quem coepit laborem. Hinc variaria morborum series, hinc catarrhi & tulles, hinc colica, hinc febres, & capitis dolores, hinc omne morbi genus. Ita denum stomachus attenuatur, ut nec unicum quidem foribile ovum possit digerere. Ec- Morbi i quis, obsecro, morbus est, qui non à cibi portisque intemperie originem trahat? Vix illi & rarissimi sunt corporis defectus ac morbi, qui non ab excessu cibi potuisse oriuntur. Nos infantes imperiti ac simpli- cipes sapientissime morborum caussam & culpam in aë- refi, in studia & labore, in habitatione, aut in curas atque sollicitudinem conjicimus. ò boni & fatui! Quid*

Quid hæc accusamus? Quod per os ingreditur, hoc A fidum calefacit, conductus mirificè. O boni! erratis valeudinem affligit, hoc vitam eripit. Eruditæ ac ve- amplissimè, & quidè toto celo. Creditis hoc puto, te- dixit Hieronymus Cardanus: *Parcitatem vietum, exerci- cium quedam additamenta, & parum efficacia.* Non negetur stibus locupletissimis & omni exceptione maioribus. *Cardanus*  
*la. de naturatione, animique letitiæ omnis vita humana constat. Cetera sunt quedam additamenta, & parum efficacia.*

Hoc aëre quoque, à nimis laboribus & curis noxiam trahi: sed hæc minoris plerunque damni sunt. Galenus ipse apertissimè fatetur, omnem altam intemperiem, ut solis ardorem, frigora, ventos, labores nimicis parum sibi nocuisse, eò quod in duobus illis, quæ per os intrant, debitam servârunt moderationem. Cibi potiusque intemperantia malorum omnium est Lerna. Nam aut cibi portusque copiæ aut qualitate, aut modo peccamus. Explico brevissime.

Copiæ peccat, qui plus ingerit alimenti, quam fa- mes cupiat, quam valerudo poscat; hinc nimis operanter stomachus, calor fatigatur & obruitur. Si- gularissimè noxiū est, si cibus ingeratur corpori, priore nondum digesto.

Qualitate, *Quattuor cibi delinquimus, cum cibos naturā suā vicioles, pingues, præfalsos malignè crassos plus aquo duros, & qui nimis aut calefaciunt aut refrigerant, in ventrem dejicimus, cum pepones, fungos, cucume- res, frigidissima gulæ irritantia in delicis habemus.*

Modo denique peccamus, cum cibum à se commen- datum male mandimus, alios atque alios bolos raptim glutimus atque trajicimus, & verbo proprio, *Tuburi- namm.* Hic quidem cibus non foret nimis, non no- xiū, modò sumeretur cum modo: qui si desit, ple- rumque nimis, & semper noxiū est cibus. Antonius Pius Imperator, Capitolino teste, in cenā saepe avidiis devoravit, nocte insequenti rejecit, alterā die febri, tertia verò morte correptus est. Nimis quām noxiū ita præcipitanter comedere. Hinc putredines, hinc corruptus sanguis, hinc pessimi humores. Et hec verissima morborum omnium est origo, stomachi à cibo potius repletio. Huic male rectissimè medetur opportuna & prudens inedia, jejuna, cibariū iteratum. Nemo sit qui non dies habeat intercalares, qui- bus emender abstinētia, quod deliquit licentiose gula. Hoc viri faciunt doctissimi, qui cūm sanitatis eu- ram habeant, singulis hebdomadibus unum alterumve diem intercalarent sibi destinant, quo cenā aut prādiū omittant, & ita prætoritas saturitates corrigit.

Aurelianus Imperator ad annum sexagesimum sex- tum pervixit, nullum unquam pharmacum suscepit, nullam venam incidit, sed horam unam quotidie obambulavit, singulis mensibus die integro cibatu omni abstinuit. Qui sapit, subinde saltem, cūm cibi fastidium sentit, sfuriales ferias fibimet indicit. Repe- to vel centies, vel milles repetendum: *Qui abstinet est, adiicit vitam.*

## §. II.

**D**ratio. Tertia ratio: Sanitas est cōtemperatio & propor- tio humorum ac qualitatium in corpore. Si natu- rius calor & frigus, si siccitas & humiditas æquali pene passu gradiantur, neutrum à neutro superatum, lamen- num est corporis: quod si calor innatus aut familiare gelu qualitates alias excedant, præsens aut in vicino est morbus. Hic ego vereor, ne lurdus narraturus sim fabulam. Error est, & quidem mulò patentissimus, quem nemo non defendit, quem docti indoctique pro viribus propugnant accrimè. Rogo te, mi Le- citor, hic animum & aures adverte. Opinio est per vul- gatissima, vires prostratas & stomachum offici sui immemorem vino nobili & generoso plurimum ju- vari posse. Hic orbis scopulus, in d' hic tumulus est, in quem quotidie innumera præcipitantur funera. Vi- num meracum, ajunt, & primarium si moderatè ac modice bibatur, perditas vires reficit, stomachum fri-

Tom. II.

Agitur ajo: Stomachus vel naturā, vel senio, vel morbo debilitatus ac frigidus, vino nobili non tan- tū non juvatur, sed multum affligitur, violatur, de- pravatur, perditur. Ita namque viri doctissimi ratio- cinctur: Inter stomachum, qui recipit & inter cibum potumque, qui recipitur, proporcio sit necesse est; nec enim stomachus à suo hospite superari vult ca- lone; quando igitur stomachus est frigidus vinum autem dominicum, meracum, non lymphatum est, proporcio incredibiliter ei officit, ob magnam inter recipiens & receptum inæqualitatem. Conjugium nimis dis- par est, stomachus malus, & vinum bonum, nec inde quidquam boni nascitur. Iunge pares & simili- tati consules: stomacho debili vinum debile aut lymphatum convenit. Hoc autem nemo credit, tumultua- tur & reclamat totus orbis; omnium ubique vox est: Stomachus malus vino bono erigendus, juvandus, calefaciendus est.

Tres erant ægroti homines, cetera non impruden- tes, nec ignari rerum, sed qui in rem suam per time la- puerunt. Illorum primus vinum Creticum seu Chium, vinum alter honoratum dulce, Liberi florem, tertius vini laticeum, seu sublimatum vinum, suo morbo convenientissimum censem, speciosis sanè nominibus. Ille quidem phlegma pectoris Chio solvendum arbitratus est. Suaviter tamen ignorare voluit, pitui- tam dulci ac potenti pectu magis augendam parte unā, quam minuendam alterā. Ipsum etiam acetum calidæ nature esse judicat Aristoteles. Alter verò R. infelum eam potissimum ob caulfam experiri, quod refrigeraret. <sup>Aristoteles</sup> <sup>tom 7. sect 3. problem 3. mat. mīhi</sup> quis, obsecro, unquam audiit ullā in orbis parte vinum præfertim generosum ac potens nauci, quod vim habeat refrigerandi? Deus bone, quām amicis fallimus nosipos! Id enim nostro iudicio nobis singulariter convenit, quod maximè sapit. Super! <sup>G. L. mī</sup> <sup>tamei po- eniam as- signat.</sup> Quām est proclive seipsum fallere? Et quām nemo fere in causa propriā sapit.

Vbinam locorum vinea illa est, quæ generet botros indolis frigorificæ? Hæc ægrotorum aut somnia sunt, aut deliria. Refrigerat certè vinum, sed primo illapu dum per guttur defluit, & aliquantulum ad breve tem- pus fitim reprimit: at ubi vim suam diffundere per- mititur, calefacit, accedit, exurit. Refrigeratio illa, bōni, est brevissima, & velut prima symbola, quām hic hospes solvit stomacho, capponi suo. Verum ex- pecta, as paululum: mox occultum tui hospitis ignem senties. Sed ægrotorum ille tertius vinum ardens igni eliquatum fibimet indusit, tamquam frigidū stomachi præclarum pharmaceum. Praeterea sanè satuitas, quam tamen picta causæ honestas velat. Nimis stomachum juvans, & caput perdimus. Anò & sto- macho præfertim sigido illud vini genus nocentissi- mum. Inquinum frigus igne tam violento non tollitur, nisi cūm anima ejiciatur, quod ejuscmodi antidota solent facere. Ah longè satius est minus valere, quam valetudini auxilia ferre tam noxia! Fuge vinum ardens, fuge quisquis valetudinem & vitam anas. At, inquis, modicum bibo. Ergo navis tibi modicum, quam nihil nocere. Idem de pluribus aliis ejuscmodi modicis, fed noxiis sentiendum.

Ita stomachus ajunt, non multo, sed generoso vino calefaciendus aut corrugendus.

Insititia, eheu! lacrymabilis, sed suavis; error luctu- lensus non tamén ingratus; ita blandiore gula inau- mus perire, quam molesto abstinētiā finiri. Ni- mirum calefacinus stomachum; dum animam extru- damus. Ita profectò quotidiē innumerū mortuitor, qui suis se beneficiis blandè jugulant, ventriculam sit-

T 3 licet

Stomachus à naturā, senio vel morbo debilis à vino noxā nobili noxā trahit. licet ita calefaciunt, ut in tumulo refrigerandus sit. Stomachus, ut dixi, vel à naturā, vel à senio, vel à morbo debilis, à vino nobili noxam trahit certissimam: nobilitas vini fractas stomachi vires non tam reficit, quām opprimit. Ita ipsi nos sēpissime perdimus beneficiis. Vinum generosum inter prima morbi pharmaca connumeramus. Sed heu quantum erramus, & venenum bibimus pro alexipharmaco! Corpus fere cupimus, quod ignorantiā miserabiliter destruimus. Nimirum juvat suaviter perire. Liceat dicere: intelligite insipientes, & stulti aliquando sapite: Vinum generosum ac nobile iis (notā dicta) qui stomachum aut naturā, aut senio, aut morbo debilem & enervem habent, non tam fomentum quām exitium est. Sed hīc voces mortui usurpem. Et nemo credit. Dicitorum testes siſto loculentissimos.

## §. IV.

**Galenus le-** **A** gmen ducat medicorum princeps Galenus, qui de bonitate apotissimè: Vino, inquit, si permisueris mo- aqua, mihi dicum bonae aquæ, ac digestionem & urinarum seces- pag. 76. Id est sponsonem erit benigna. Franciscus Vallesius Philippi II. alibi locis quam plurimis affir- mat. **Vallesius de** **S** tultius, quām senibus caloris augendi gratia, vinum abundanter, meracum præcipue indulgere. Quantò enim vinum calidius est per se, tantò majori ventris ac viscera omnia calore opus est, ut supererit; alioquin à minori accedit, crudulūque succum augeat, unde & calorem naturalem suffocat, & morbos innumeratos parit, ac mortem properat. Quare vinum esse lac senum, non valde probo; censeo potius senibus sensim esse dandum dilutius, usque dum in extremo senio constitutis toto vino detracto, detur pro eo mulsia aut decocta aqua. Satius enim est permittere calorū naturali sensim ventre ad naturalem interitum, quām vino obruere, & senectam facere miserabiliter, & breviorem.

**Vinum di-** **I**ta prorsus se res habet. Ergo quid fractior ac debilius est stomachus, eò minus roboris habeat potus, ut tantò sit ei convenientior, quantò magis est proportionatus & attemperantior. Debilis stomachus, & nobile vinum, inæquale connubium & noxiū. Hinc Vallesius verissima præceptio est, vinum tantò dilutius bibendum, quanto provectione est ætas; ita quidem ut adultiore senio aqua in potum substituatur vino, quò major inter senilem stomachum, & naturalem potum sit proporcio. Hec Vallesius; quæ oraculi loco habenda. *Sed nemo credit.*

Priori testi adjungo alterum. Thomas Mermannus Serenissimorum Bavariae Ducum medicus, à medendi peritiā nec Germania solum, sed & orbis notus, eruditio ac famā celebrissimus, vir ingenuus candidus, dicere solebat: Vinum bonum non minus disficulte digeritur, quām bubula carnis prægrande frustum. Hoc tantus vir affirmatissimè sibi dixit; *Et nemo credit.* Nimirum inter præstantis vini ignem, & flaccidi stomachi frigus nulla est proportio. Non convenienti hi duo & versari; hinc inestina lis in ventriculi grande detrimentum. Quod Mermannus sapienter dixit, constanter fecit, vinum dilutissimum bibit.

Et nos hominum imperitissimi, cùm aut senectus aut morbus urgeat, ut stomachum flacciditatem erigamus, vinum Vngaricum, aut Rhenanum, aut Hispanicum; Optimianum, Chium, Creticum affundimus. Opportunitissimè profecto. Quemadmodum pugnus oculo, ita hoc tale vinum stomacho medetur. Deum aut ipse stomachus, aut caput membra alia po-

tentioris vini latente tyrannidem expetiuntur. Sed invaleitudinis causâ plerumque rebus aliis omnibus potius, quām vino impingitur, insciū p̄s̄gn̄. Recentiore memoriam retineo maximorum virorum catalogum, quos omnes non lymphæ crystallus, sed Liberi flos & temerum capulo conclusit. Vinum potens, vinum nocens, nisi mitigetur lymphis. Hic illud Graecorum verissimum: Bonum vinum, malum caput.

Nullus dubito, non tot hominum aquis & mari Plates haufitos submergi, quod vino poterint. Optimatum minis, ac principum multorum hoc fatum fuit, eluvione vini generosioris mergi & interire. Quamvis non raro p̄t̄ poterint hoc genere fati & pauperes. Hī enim cūm & mergantur, optimum sibi medicamentum esse judicant quis & bonum vinum. Huc pecuniolam omnem collocant. Dupliciter errant, partim quia stomacho potionem infundunt, cui numquam assuevit; partim etiam quia stomachi sive frigus seu æstum in fulo igne Liberi non emendant, sed irritant, & provocant ad confictum fibi non centissimum. Sidus illustrissimum Anglicani Senatus Thomas Morus sapienter prorsus & admodum abstinenter hac in re sepe gesit. Nam unq tantum in via cibū genere in mensa vescebat, quod plerumque caro bubula fuit. Quia vero mensa ē status & officii decoro ferculis appellebatur, in quodcumque cibi genus primū incidisset, Morus eo solo se reficiebat. Iuvenis multo tempore vino penitus abstinebat, at senex non nisi dilutum bibebat.

Objicias: Ego debilis sum, ergo vires non malè mihi à temeto, valentiō potu concilio: Ego frigidus sum, ergo me vino calefaciam. Calefacies dum occides. Sed ego, ait iterum, vini calorem suaviter diffundi, & vires inde nimium quantum restaurari. Ah! quām prouum est & facile scipsum deciperemus scilicet vīni nobilioris, jāmque restitutas esse vires non invitū persuademur. Speciosissimè fallimur. Siquidem hīc vīni modesta virtus exiguo durat tempore, p̄ ex venena spargi ut regulis. Nam quō melius est vinum, eò potentius offendit caput. Hinc plurimas refluxiones, & varius malorum ordo. Ita prefecto noſtris beneficiis blandè occidimus. *Et hoc nemo credit.*

Illud non negaverim: generosius vinum à calido & robusto stomacho utrumque ac digestionem subigi, numquam tamen non aliquid noxa relinqui. Hanc autem lacertosus & valens homo non statim sentit, quia leviores stomachi noxas parvi pendit. Quicunque vero stomachum vel morbo, vel naturā, vel senio nactus est debilem, is omne potentius vinum ut venenum caveat. Matrimonium, ut dixi, nimis impar est, frigidus & flaccidens stomachus, cui subito vīni occultus ignis infunditur. Sit inter alitum & alimentum prōportio.

## §. V.

**I**acet obleco, mi Lector, hic tecum in rem tuam prolixus sermocinari aſſendā veritati. A Francisco Vallesio & Thomā Mermannō testes alios sit, ut quod Christus dixit, in ore duorum aut trium, in Matt. 11, aut septem, testium sicut omne verbum. Hieronymus Carolanus Mediolanensis, qui de rerum varietate libros decim, aut decim, qui de subtilitate libros viginti unum, qui de tuendā valetudine libros quatuor, aliaque scriptū preficit, in humera, vir dōctissimus perinde ac experientissimus clarissimus. Hanc controveriam dilucidissimè definient: Vinum Cardano ventriculo amicum, inquit, ob id plerique existimat, quod aqua illi primum sit inutilis, deinde quod te ruerunt, quod aqua illi primum sit inutilis, deinde quod eo vires non parum foventur, &c. Gravior etiam potus melior est, ajunt, & concoctiones magis juvat, hanc que calidatē intemperiem frigidam & cruditates ventriculo familiares emendat. Sed tamen non siccet

res habet, sed velut immoderata, quæcumque utilior videntur, brevi tempore in successu satiant offenduntque: ita usus vini potenter hæc omnia habet, quæ diximus. Vinum potens longo uso ventriculum enervat (nota, mi Lector, nota) ac ex destruit, aqua etiam crudam deterius existens. Primum, quod secut excalefaciendo cogit cibum crudum trahere, & ipsum inflammando sicut exacuit, & obstrunctiones parit: deinde quod crudos humores, qui in ventriculo sunt, celerius quam oporteat, faciat penetrare. Quodque omnium pessimum, cum ventriculus natura frigidus sit, ab his confirmatur, quæ nutriendo similia sunt; à contraria substantia illius extenuantur. Unde qui potenti utuntur vino, omnes brevi, nisi prepingue habeant ventriculum, tabescunt. Accedit incommode non leve, quod, si quando deficiant similia vina, ventriculus illis assuetus ex toto evertitur. Conclusionem addit Cardanus istam: Pessimus igitur potentiam vinorum usus. Sed multi, dices, nobiliore vino auvantur. Cardanum eruditè respondentem audi. Quod si qui, ait, à potentibus vinis juvari videntur, hoc non ob aliud contingit, quam vel ob consuetudinem, vel quia humor crudus ad venas promptius digeritur, malumque cum senore commutatur, non extinguitur; vel quia frigida & humida intemperies ventriculum obtineret: sed ad ea efficaciora ex pipibus & alliis sunt auxilia: vini enim impressio ac vis non videtur utilis, nisi cum ventriculus naufragandus alia averatur, & hoc unum amplectetur.

A se dicta stabiliens Cardanus: Vinum potens, in quaquit, exurit secut; quo malo nihil est diu. Quod enim semel uestum est, numquam magis restituatur, quam caro, quam lignum, quam panis adfus. Deinde vinum viribus pollens humores crudos deducit ad intimam, & ex iis lapides generat. Iam verò si copiosum aut potens vinum bibas, idque non mutetur, urit ventriculum & secut; si mutetur, cerebrum petit, furorem gignit atque incontinentiam; aut ex acescit, debilitatem non solùm stomachum, sed & hepar, pituitam tam deducit ad nervos, & bilie flavyam exacuit. Quod si pituita sit educenda, id faciet vinum modicum & dilutum. Quis vino deditus bonum finem habuit? &c. idem.

Et ne quis fortasse putet Cardanum aliud domi, Debet vide aliud sensisse in schola, scripsisse aliter quam fecisse, p. 1. 3. prout sapissime à verbis divertunt facta; idcirco vir iste doctissimus, ut revera faceret, quod doceret, & exemplo præceptiones suas firmaret, ipsæcum vino temnui, & insuper valde diluto est usus. Dixit, & fecit que dixit.

Aliud & dixit & fecit vir certè magnus, sed in rem suam minimè cautus. Dicere is solebat: Vinum bonum naturæ valde est beneficium. Sed quād errarit, prægrandes duo lapides in mortui vescicā deprehensi, fuis testati sunt, quam vinum bonum naturæ sit malificum. Aquam ille, aut vinum leve ac lymphatum bibisset, lapicidinum vivam tamque copiosam intrarsera non aluisset.

## S. VI.

**S**ed, nondum finis testium, & quidem omni exceptione majorum, qui à prioribus pronuntiata largissime confirmantur. Iohannes Zecchius insignis medicus, Professor primarius Bononiensis, ita verbum è verbo exprimens: Illud unum, inquit, hic silendum non est, vinum vivum & potens languenti ventriculo nocentissimum esse, si largius potetur; agrè enim admodum superatur. Huic alium testem mox sub Jungo.

Alexander Petronius Gregorius XIII. Summi Pontificis medicus, vinum potens quam maximè improbans, & dilutum, præcipue seni, bibendum judicans: Hinc

A homines, inquit, & animalia cetera, præsertim verò putes, qui aqua paßim utuntur, fere perpetuò sani, quæ eorum est natura, degunt: longiorēque vitam homines, qui aquam, quam qui vinum potant, se penero & fortuntur. Et paucis interjectis, ubi vinum pro senibus determinat, sic scribit: Vinum, inquit, esto, cui quidem atatis aliquid accelerit, non vetus, sed aut pauciter, hoc est, tenuis & oligophorum, aut si forte potens, id vel aqua satis dilutum, vel aliquid hujus generis sit.

Prioribus jure meritissimo jungendus vel etiam anteponendus illultrissimus omnium dictorum testis Iulius Alexandrinus Augustissimi Imperatoris Maximiliani II. primarius medicus, qui medicorum & historicorum auctoritate plurimè insignissime demonstrat, vinum aqua semper esse diluendum, quæcumque demum humani corporis & valetudinis sit contutio, idque etiam frigidæ corporis affectione doceat convenire. Cūque plurimos tot testimoniorum copiæ ad alſennum pertraxisset, denique sibi ipse objiciens, id forsitan de calidis tantum, & non frigidis naturis esse intelligendum: At enim, inquit, in calidis id naturis necessarium, in frigidis non necessarium. Quomodo, quælo, non necessarium? Siquidem ostensum jam illud est, papaveris succo refrigeratos, vini potu, quod non omnino tamen non admixtum aquæ aliquid contineat, persanari: sicque oscillationes & horrores in corporum sepe humorum, & flatuofæ humiditatis, frigidaque symptomata (quæ omnia in sensibus reperiuntur) aequæ aquæ vniusque portiones, non aliter tamen quam calefaciendo, tollunt. Minus ut mirari debeamus, si vel opio, frigidissimæ re. potionatos, eoque periclitantes, aliquatenus omnino diluti vini remedio curamus. Sed eadem vi argumenti pergit: Hæc aperte (nil fallor) ostenderint, cujuscumque tandem generis, aut ordinis, aut conditionis hominibus, sanis, ægris, neutrâ in parte sanitatis aut ægritudinis positis, temperatis, intemperatis, omnibus diluti quoquo patere vini propinari usum solitum usitatissimum.

Hæc demum effata tam dilucidè quam eruditè consignans hic ipse Cæfareorum medicorum princeps Iulius Alexandrinus. Omnis utrūq; mōste, inquit, receptissimumque olim diluendi vini, conditionibus hominum omnibus, etiam gentibus, Scythis tantum forte exceptis, qui aut nihil aut parum omnino diluto uterentur. Atque in hujus theorematis confirmationem varios miscendorum vinorum modos proponit, ostenditque quomodo vini caliditas admittantur aquæ retundatur. Huic sententiae amicorum optimus, medicina scientissimus, his omnino conceptus verbis subscrupit: Indubitatum est medicis, eos, qui confutidine laudabiliter diluto vino utuntur, cōmōdius valere, & diutius vivere iis, qui in quotidianum usum, merciora vina & potentiora admittunt. Addidit, quod ab ore loquentis excepti:

Si duo adolescentulæ optimæ nature & sanitatis simè acceptæ, una educantur pari lege, eodem cibo, paribus ceteris omnibus, solo dispari potu, ita quidem ut alter vinum biberet meracum, iste verò dilutum & a quatum: hæc ego jusjurandum dare possum, istum qui vinum bibit dilutum, aliquot annis diutius victurum varie diversum, & rationes in promptu sunt. 1. Nobile vinum maximi amici non nullum multò expeditius quam purum putum penetrat. 2. Aqua vino maritata nocituros vini spiri-mi Dom.

DDDD.D. Georgius Grembius, D. Ferdinand. Sagittarius, Illustris & Excellentissimus Dominus Dom. Anton. à Colle, Comes de Colanā, & proximè laudandus D.Thom. Thymair, & Clarissimus Bavariae Ducum medicus, Dom. D.Thomas Thymair. c. Adjunct: Si duo carnis frusta lixentur, vino rūnum, alterum aqua, hoc mollifiet, & prob' coquetur; illud lizentiam vino coquetur pejus, & durescat. Res explorata.

spiritus, quos vocant, frangit & reprimit. 3. Fæculenta vini partes, (Clamia Tartareas vocat) longè ci-  
 tius ac feliciter per emulgentes a venas deducuntur.  
 a Quas et-  
 iam Vree-  
 res vocan-  
 t. b Clariss.  
 Dom. D.  
 Hippolytus  
 Guarion,  
 l. 4. de abo-  
 minand. c  
 37. & seqq.  
 mibi pag.  
 676. d  
 seqg.  
 e Ita Cla-  
 riss. Domini.  
 DD. D. Fe-  
 dinand. Sa-  
 gittarius,  
 & D. Tho.  
 Töirmair.

Hinc Austria, Boemica, Moravica, Tyrolensis, Fran-

conica, sacerata, non depurata vina b tarareas partes in

venis relinquent; ita spiritus vini cum vitali spiritu se

miscent & evolat. Hinc illa secretio fæculenta caput &

hepar inflammat, rectes incendit, nervos contrahit &

vellicit, omne genus noxarum & morborum in cor-

pus humanum invehit. Haec ad verbum Excellentissi-

mi Electorales medicit. e Quorum & ista sunt: Ha-

bet igitur repressio spirituum in vino innumerous effe-

citus bonos.

En tibi, mi optime Lector, hominum doctissimo-  
 rum sententias idem afferentes, sibimet simillimus.  
 Hic ego liberè proclamo: Mihi unus Plato pro mil-  
 le est, & mille pro uno. Mihi unus Mermannus aut  
 Vallelius pro decem millibus, & decem millia pro  
 uno sunt. Nec enim ignoro illitteratum errorem illum  
 orbe toto vulgatissimum esse, malum stomachum vino  
 lovo soendum ac calefaciendum. Venia demus fatua ple-  
 bi, que cum maxime sapit, desipit. Illud turpius est,  
 reperi homines, ut videi volunt, eruditos, qui hac in  
 re non supra vulgus sapiant, vini nobilioris facundissi-  
 mi patroni. Ignoscamus & istis, nisi enim generosius  
 vinum tan cupidè biberent, revera tam studiose non  
 defendenter. Amant quod sapit; placet quod delestat;  
 quod suave judicatur, tamquam utile defenditur.

Sed, inquires, sunt non pauci, qui vina bibant gene-  
 rofissima, & tamen optime valent. Manum explica,  
 mi homo, & corum numerum, quos objicis, digne in  
 digitos; non omnes occupabis articulos. Ego vero  
 eos optimè valere nego, qui, si vinum cibarium bibe-  
 rent, melius valerent. Deinde assuetudo longa vim na-  
 turæ obtinet: quod diu facere consuevimus, non con-  
 tinuo rectius, non salubrius facimus, sed facilis. Ad-  
 do: E mille vix unum nominabis, qui nobile vinum  
 quotidie liberalius biberit, & admodum diu sanus vi-  
 xerit. Atqui unius hirundinis adventus veris præsen-  
 tiam non promulgat.

Sed objicies denuo: Si præstantius vinum debili-  
 ri stomacho cavendum, ergo etiam aromata, & quid-  
 quid latentem tegit ignem, vitandum. Rectissime ra-  
 tioinari. Modicus & parcus aromatum usus non  
 omnino excludens, ut rationes de vino docent, sed  
 crebriorem illum & largiore piperis & similiūm  
 condimentorum usum ab imbecilliore ventriculo ar-  
 cent periti. Contrarium, rebus valde contrario, ut di-  
 ximus, pessimè curatur. Galeni dogma est: Con-  
 trarium curandum modicè contrario. Frigidum  
 stomachum vino multi caloris velle curare, inflania  
 est. Hoc enim est contrarium valde contrario perfa-  
 nare velle.

Vir eruditus è medicorum senatu (quem recentissi-  
 sum memini me legere, & ab ipso dicta in excerpta  
 mea referre) expressissime docet, malo stomacho vnu-  
 austerum longè melius convenire, quam vinum no-  
 bile ac multarum virium. Et ratio apponitur: Priu-  
 quam enim stomachus actionem suam incipiat, aut-  
 certè antequam absolvat, vinum generosum nondum  
 concoctum fugit & elabitur, atque in alias sepe partes  
 penetrat cum valetudinis certa noxia.

Pæne ridiculum est, quod subjungo. Anno Christiano millesimo sexcentesimo trigesimo secundo,  
 nunc vi-  
 mense Majo, cum equites Suecici Eberspergam Ba-  
 denur esse variae oppidum expilarunt, vinum sublimatum & ar-  
 dens in cadum obvium effuderunt temere, ut quantu-  
 m quis vellet, biberet. Ad ineptum hunc potum &  
 vitulus accessit, haustusque liberalius: sed brevi conci-  
 dit mortuus. Quod si stomachus pecudis calidissimus  
 hos ignes nequit concoquere, quomodo debilior ho-

A minis stomachus flammam vini adeò sibi non attem-  
 perati digererè poterit?

### s. VII.

Q uæ sic me quoque, mi Lector, in testum par-  
 tem admitti, dica, quod mihi jam pridem expe-  
 rienciæ constat certissimæ. Ego sanè nis̄ haec tenus con-  
 stanter tot annis vinum omne generosum caute repudi-  
 alem, & etiam cibarium aqua manufecsem, jam  
 dudum cum mortuis habitatsem. A vino diluto mihi  
 multiplex & grande cōmodum. Siquidem ad hoc ævi  
 infestam podagram, & atrocem nephritidē, ceteroqui  
 hereditarium à matre malum, & quo secumq; morbos  
 alios subterfugi, venam numquam aperui, nullum um-  
 quam fonticulū admissi, numquā dum in hac Societe-  
 te verlor, decubui. Haec valetudinis cōstantia in acceptis  
 referenda diæta, seu religiose abstinentia. Proinde  
 rectissime fecerit, qui, quamprimum valetudinem sen-  
 serit turbationem, inox ad strictiorem abstinentiam pa-  
 raverit recursum. Aufim dicere: Initium morbi quod-  
 cumque jejuniis posse jugulari. Quod haec tenus secu-  
 rissimum esse pharmacum manifestò competi. In Annis 1514  
 Boemia morbum militarem, seu febrim ardente, su-  
 dor & jejuniu tam in me quam in aliis pluribus dis-  
 cussit. Qui se se invitarunt largiusculè, perierunt.

Vinum potens, vinum nocens: vinum dilutum, sa-  
 nissimum. Si quis autem compendio nosse cupiat pri-  
 ma valetudinis fundamenta, tres maximè præ-  
 ptiunculas attendat. Prima est: Omne genus pomis  
 fugere. Altera: Corporis motum non negligere, &  
 quotidie horam unam minimū, quod Alexander  
 Severus fecit, obambulare. Tertia: Vinum cibarium  
 probè dilutum, & ipsius abstinentiam tutissimam va-  
 letudinis custodiā summi facere. Praeceptionem  
 hanc triclicem prisca tabula versiculis esti non  
 non politissimis est complexa:

Vt tibi non male sit, sive quidquid in arbore crescit.

Servares vīna, terra frequenter obire.

Bacchus amet Glaucum b, vīctum quoque sumito paucum,

gratis agimus maximas, & omnem valetudinem re-  
 ferimus acceptam. Quā de re luculentier Hieronymus

Cardanus: Docebo, inquit, quānam pačo, animi spes at-  
 que letitia vitam non parum prolongat, abstinentiāque à ciba, nā nullā  
 offendit autem jejuniū hominem extenuat, vita longitudi-  
 nis minimè obesse. Sed hoc toto libro ingerimus. Ohe fa-  
 tis est. Ad littus capit is appellimus.

Revera vis mira, vis magna est abstinentia, sed ea  
 non nota est, nisi ei quem longaninis ac patiens usus  
 experiendo edocet. Macarii verbis è Calsiano anno  
 tatis finio. d Iejuna, ac si centum annos vīcturus; comedere  
 ac si illo die moriturus. Ad measum velut ad medicinam accē-  
 de. Hac monemur, Et nemo credit. Ego video; superis  
 comittito cetera.

Cogitate, quælo, quot Germanorum Italia & His-  
 pania sepelir: animosiora vīna illa tumulū effo-  
 derunt, & eo bibentes suos decesserunt. Hic certè Itali-  
 co aut Hispanico vīno Germanicum stomachum ita  
 calefecerunt, usque dum calotem omnem simul & a-  
 nimam expulerunt.

Eadem aut priori simillima est intemperantia, cū  
 urente Sirio astutante stomachum conatur refrigerare  
 rare hac tam pulchram methodo: Primū, laetucam  
 ingerunt acervatim; addunt cerevisiam aut vinum è fassato,  
 cerasis duracinis, subiungunt cucumeres, qui ut suum datu-  
 habent vehiculum, lac eis additur, aut vinum glacie c. Carda-  
 gelatum. Hoc pharmacum tam salubriter refrigerate  
 solet, ut intra triduum quatriūnve hominem sua-  
 viissimè mittat ad plures. Sicut igitur cerasorum au-  
 cucumerum frigus, sic vīni & aromatum calor stoma-  
 cho non attemperatus, hospitem suum jugulat, sed  
 violentiā

Lueuentif-  
 simus testis  
 Galenus:  
 Aufera vi-  
 na, anguis,  
 ventriculū  
 robordat, ca-  
 jique in-  
 ter omnia  
 vīna min-  
 ìd tentant.

l. 12. meth.  
 e. 4. circa  
 finem mibi  
 pag. 76. Vi-  
 ni candida  
 & austera.

inquis Cag-  
 denur esse  
 prefiantis-  
 finis. Car-  
 dan. l. 3. de  
 fangi, tuen-  
 dā, cap. 86.  
 mibi pag.  
 257.

etiam

violentia plerisque lentiore. Hic omnium optimus & tutissima est medicina, jejuniū & abstinentia.

Objicias forsitan denuo: Ego non nisi selectos & digestiōni aptos cibos in mensa admitto, qui nec ignes mihi nec frigora propincent. Sit sed; nihilominus varietas ciborum inimicissima valetudini; quidquid salubritatis est in alimento, corrumpt copia. Primum illud, *Ne quid nimis, in tam amibili feruorum discrime vix unquam servatur;* ubi autem nimium, ibi vitium. Igne pascunt ligna, sed & suffocant, si multa nimis aut humida ingerantur: ita cibus æquo copioso ingestus aut stomacho horum temperatus, non tam reficit, quam interficit. Ita & cibus, ait Chrysostomus, si plus quam concoquā potest, sumatur, morbus corpus infestat. Vnde enim podagrā? unde pendula rigidaeque corpora, nōne ab inmodica cibis? Quā in re nihil opportunitus jejuniū & abstinentia, quæ ciborum subtractione efficit, ut ignis nativus vires suas explicet. Oraculum vetus & verum:

*Euria, stias, vigiles, sic rheumata cires.*

Infestant catarrhi? fame ac siti medicinam facito, somnos prolixiores caveto. Abstine, abstine:

*Nati morbos multos ferula multi ferunt.*

Varietas non alit, sed inquinat. Errores gulæ sine sumpto corrigit jejuniū: complurium prandiorum ac cenarum intemperiam emendat abstinentia:

Verbi gratia versiculos:

*Abstinentia ac quiete morbos cures plurimos:*

*Ei sanitatis mater abstinentia.*

Nil certius: In multis eis erit infirmitas: qui autem abstinet est, adjicit vitam. Hoc autem probè sciamus, cibi appetentiam longè fallacissimam esse. Mentitur & decipit facilimē, si credulū habeat auditorem. Hanc ob causam Hugo Victorinus eam in comedendo mensuram sibi ipse praefinit, ut nec contra honestatem, nec supra necessitatem quidquam tangeret edulii. Nam tantum cibi & potūs adhibendum, ut reficiant vires, non opprimantur. Appetentia sine fine ingerit, modum nescit, paratis semper ratūculū infinitè fallit. Hinc sēpe non rerum usus, sed cupidus & appetitus in vito est. Fieri enim potest, ut sapiens præfisiōnō cibo sine voracitatis nave vesecatur, insipiens turpi gulæ flammā in vilissimum olus exardescat. Gregorio testis, *sols in illiciā non cadit, qui se aliq[ua]ndo & illiciā caue restringit.* Quæ Augustinus amplissime confirmans: *Qui carnem inquit, à nullis refrenat illiciti, vicinus est & illiciā. Illicita est satietas, illicita est ebrietas: tamen modesti homines ut longe se faciant à turpitudine ebrietatis, casigant se aliquantum & à libertate satietatis.*

## C A P V T V.

*Iejunium medicamentorum omnium medicamentum prorsus opportunissimum.*

**G**ERMANI veteres sapienti diverbio tuendam valetudinem ita docuerunt:

*Vis sanus permanet?*

*Horis omnibus exercere:*

*Cursus canis non emulare:*

*Modico cibo utere.*

Hic monitum triplex: Primum: Qui corpus cupit habere sanum, habeat exercitatum.

Ovid. l. 1. de Cernit ut ignavum corruptant otia corpus,  
Penit. eleg. Vt capiant vitium nō moveantur aquæ?

Afſiduè ſedere, libris aut lecto ſemper incurrere, hyponcautio numquam exire, valetudinem tacitè corrumpt. Alterum: Ne cursu cum canibus certa. Vt corporis exercitum sit sanum, non sit violentum. Ambulare, equitare, navigare, labores aſſumere, etiam curtere conducit, ſed uile dum incipiat ſudor prorum-

A pere, non ubertum fluere: ita Medicorum ſenatus iubet. Exercitia violenta minus ſunt ſalubria. Tertium: *Tertium.* Modico cibo utere. Hoc ultimum optimum. De hoc superiori capite diſerit caput: allatas rationes nunc aliiſ firmabimus, ut nemini non conſet veriſimile diſerit: *Et sanitatis mater Abſtinentia.*

## S. I.

**A**D Siracide testimonium, ad geminæ rationis firmamentum accedunt eſta omnium sapientum. Ego hic more meo non colligan; ſed ſeligam. *Vixit Hippocrates.* Cous Medicorum facile princeps, in *mūi 3573.* Macedoniam ſub rēge Perdicā vixit: ad anūmātatis *Parmentorū.* ſcripūt, in *nīz, Sophocles.* illius libros Galenus Syllabum alphabeti ordine *clū;* ante fecit, ſcripūt illius omnia Basileæ, Venetiis, Lugduni, *Christiū na-* edita ſunt Anno 1538. & 1544. & 1552. & 1580. & *tum mille 1582.* Hic ille tantus vir tuenda valetudinē triplex *septingentis* documentum tradidit. I. Bene ſe habere ad labores, *annis.* II. Corpus cibis non ſatiare. III. Conſervare feminis Galeni ſubſtantiam. His ita ſunt afflita ejusdem Hippocratis tuenda ſcita: Non pura corpora quāndū pūs nutries, tanto valetudinē plus ledes. Vbi cibus præter naturam plus ingeſtus dogmen- *Hippocrates.* hic morbum facit. Corporibus carnes habentibus tum, humiditas famem adhibere convenit. Révera Hippo- *phorif. 10.* crati Temperantia eft medicinarum omnium præ- *& ſed. 2. A-* ſtantissima, & ipiſiſima sanitatis mater. Sed antiquissi- *apho. 17.* mo: e recentioribus unum alterumve ſubſiungamus: *& ſed. 7.* Caſtor Durantes nobilissimus ab Italīa medicus phaſianum ut alitem laudatissimæ carnis, fucci optimi, ex- *aphor. 61.* crementi paucissimi præ omnibus edulii commen- *Durantes in Thesau-* dans: Si tamen, inquit, plus æquæ comedas, nocet, & *sanitatis de-* podagræ fluxiones mover. Ut ergo non noceat, mi- *linitat. & vicio ali-* niūs comede, & partem agroto pauperi mitte. Certiſſimum, Alimenti vel optimi moles immoderata recte *Auctorū co-* confici non potest: corporis ea prægravat, & ſomino- *de Phasiano.* lēntum, pigrum, ſiticolofum reddit: innumerā ſe- quuntur incomoda.

Hæc celeberrimus Medicus Ioānes Iacobus *Wec-* kerus compendio percensens: Multa alimenta inquit, *qui nutriunt,* quamvis ſint optimi & plurimi ſucci, frigidos tamen *Medicina* morbos excitabunt. Eſt enim inmodica pleſatio tam *Syntaxes* cibi quādū potūs omnino perniciosa. Quamplurimi *scripti L. 1.* namque homines repletione nimia interiē. Alimen- *par. 3. mihi* torum enim abundātia eo pacto naturalem noſtri incōmoda corporis calorem ſuffocat, quo magna lignorum qua pro- ſtrues incensum ignem; & olei plus quādū par sit, lu- *pag. 114.* veniunt ex cernæ & lampadi flammam extinguit. Ideoque ejus- *alimento.* ſcī, di vietus immoderata cruditates generat, Stomachi dolores procriat, Ruſus commovet, Iecur & *dantia.* Lienem obſtruit, Compagines afficit, Calculū in re- nibus cogit, Melancholicos morbos efficit, Aegritudi- nes pituitosas parit, Malos abſcessus colligit, Nauseam inducit, Ventriculū & iliorum profluvia excitat, Intel- lectum & reliquas animalēs facultates deſtruit, Coli- can facit, Humores omnes corrumpt. En Lernam malorum. Verū in hæc mala omnia non prætan- tissimum tantum, ſed & tutissimum eft remedium. Abſtinentia & Iejunium.

Carolus Piso Lotharingus, Henrici II. Duciſ medi- *Pag. 373.* cus, eruditio ſcripto de morbo Arthritidis curando *editionis* diſſerens: Odium, inquit, illi eſt debet cum fructibus *meo.* omnibus: In vietu, & præſertim potu, parcillimus ſit: Cenā ſepiuſ abſtineat. En antiquissimi & recentissimi, e doctis hoc ipsum voce unā teſtantur: Qui abſtinenſ eſt, adiicit vitam.

*Eſt sanitatis mater Abſtinentia.*

Quod autem medicis hac in re jure merito creden- *Chrys. te. 5.* dum ſit, oratorem aureum habemus teſtem. Chryſo- ſtomas ſummiſ encomiis jejunium extollens: Magis *ho. 1. de pa-* auem, inquit, ſi rem dilgentius volueris inueri, & *sanita-* *nit. mihi* *pag. 719.*